

МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Приєднання України до Європейського простору зумовило реформування процесу викладання іноземних мов в Україні, перегляд та оновлення навчальних програм та підручників, а також докорінну переробку навчально-дидактичних матеріалів. Однією зі складових частин такої проблеми є розробка методики навчання, що забезпечує успішне та ефективне формування, розвиток та вдосконалення навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації *гендерно-маркованого англійського мовлення* (ГМАМ), оскільки наразі перекладачі залучені до всіх без винятку сфер життєдіяльності, і сформованість навичок розуміння на слух семантики інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків, особливо під час здійснення синхронного і послідовного перекладів, є необхідною складовою їхньої професійної компетенції. Відтак, на сьогодні перекладачеві дуже важливо інтерпретувати почуту інформацію, яка передається не тільки засобами лексики та граматики, але і враховувати імпліцитний підтекст, який реалізується засобами фонетики, для подальшого коректного лінгвістичного оформлення тексту перекладу.

Зміст сучасних освітніх програм і підручників з теорії та практики перекладу англійської мови не включає цілеспрямований напрям роботи з навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ. У сучасній методичній літературі [1; 5] не висвітлюються принципи, прийоми і методи навчання майбутніх перекладачів розпізнаванню на слух семантики інтонаційного оформлення "жіночого" і "чоловічого" мовлення, не пропонуються вправи та допоміжні засоби (схеми, графіки, таблиці тощо), спрямовані на формування і вдосконалення вищезазначених навичок. Уміння та навички в контексті аудіювання й діалогічного мовлення корелюють з виявленням емоцій, настрою, соціального статусу співрозмовників, але стать комунікантів не враховується.

Методичною проблемою в галузі навчання майбутніх перекладачів фонетики є шляхи та засоби навчання майбутніх перекладачів складових фонетичного рівня, що досліджується, а навчання студентів декодування семантики інтонації "чоловічого" та "жіночого" англійського мовлення можливе за умовами вирішення наступних *завдань*:

1) створення експериментальної моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ, яка містить адекватний мовленнєвий матеріал для навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ, відповідні методичні принципи навчання майбутніх перекладачів розпізнавання на слух семантики інтонації "чоловічого" та "жіночого" англійського мовлення;

2) розробка системи вправ для формування навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ.

Під терміном "модель" ми розуміємо систему, що складається із дидактичної основи педагогічної технології, яка використовується в даний період навчання. О. Помстун і Л. Пирожено розглядають модель навчання як найкоротший шлях від початкових умов до запланованих результатів, в основі якого лежить комплекс методів і засобів навчання [2]. Під час розробки *методики навчання* декодування інтонації ГМАМ у процесі аудіювання ми акумулювали всі вищезазначені розуміння "моделі" та конкретизували її за *наступними компонентами*:

1). характеристика *суб'єкта* навчання;
 2). характеристика *об'єкта* навчання;
 3). визначення *мети* навчання:
 а) визначення невід'ємних компонентів-аспектів навчання (екстралінгвістичні, лінгвістичні, дидактичні, прагматичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний аспекти);

б) характеристика основних етапів навчання (підготовчий, тренувальний, закріплювальний);

в) визначення змісту навчання студентів – майбутніх перекладачів адекватного розуміння і інтерпретації інтонації "жіночого" і "чоловічого" діалогічного англійського мовлення: вимоги до навчального матеріалу й студентів; розробка структури й змісту системи вправ, спрямованої на формування вмінь та навичок в аспекті досліджуваної проблеми; розробка моделі експериментального навчання;

г) визначення методичних принципів навчання (єдності системи вправ; відповідності змісту вправ до мети навчання; функціональності (зумовленості інтонаційного оформлення ГМАМ конкретним ситуаціям спілкування); диференціації навчання з урахуванням соціолінгвістичного та психолінгвістичного аспектів інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення; інтегративного навчання мови і перекладу; прогнозування інтерференції рідної мови; професійної спрямованості), що сприяють ефективності процесу формування мовної компетенції в аспекті досліджуваної проблеми, та умов їх реалізації: визначення головних педагогічних умов та факторів, що впливають на формування мовленнєвої компетенції щодо адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків; визначення організаційної структури занять;

4). характеристика проведення *контролю рівня сформованості* навичок декодування інтонації ГМАМ та визначення *критеріїв* перевірки ефективності експериментальної методики навчання;

5). реалізація *моделі навчання* студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

1. *Суб'єктом* навчання виступають студенти, які навчаються за спеціальністю "Переклад".

2. *Об'єктом* навчання є гендерні маркери інтонаційного оформлення англійського діалогічного дискурсу.

Оскільки інтонаційне оформлення повідомлення є невід'ємною та досить важливою складовою усного спілкування й різніться в залежності від статі, соціального статусу, настрою, емоційного стану співрозмовників, виникає необхідність володіння навичками розуміння семантики інтонаційного оформлення.

3. Тобто, *метою* навчання є оволодіння майбутніми перекладачами навичками адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" мовлення в ході аудіювання.

Під час розробки та реалізації методики особлива увага приділяється створенню *моделі організації навчального процесу*, яка відображає головну мету, завдання, принципи та змістову структуру навчання. Головними атрибутами розробленої моделі експериментального навчання є системність, послідовність, взаємопов'язаність та взаємозалежність її складових, цільова і професійна (з елементами творчості) спрямованість.

Паралельно, під час розробки моделі експериментального навчання студентів – майбутніх перекладачів враховувалися такі чинники, як-то: вимоги програм з англійської мови та перекладу щодо формування професійної компетенції; кредитно-модульну побудову курсу, яка уможливила реалізацію сучасної технології навчання іноземної мови студентів – майбутніх перекладачів у повному обсязі; основні організаційні форми навчання студентів – аудиторні та позааудиторні (самостійна позааудиторна робота студентів) заняття з англійської мови; кількість годин з англійської мови, що передбачена навчальною програмою для другого курсу.

Для досягнення поставленої мети необхідно сформувати наступне знання про лінгвістичні засоби, зокрема інтонаційні моделі, які використовують жінки та чоловіки в іншомовному одностатевому й двостатевому діалогічному мовленні на різних рівнях мови; уміння використовувати гендерно-марковані інтонаційні засоби в іншомовному мовленні на основі професійного підходу (з елементами творчості); навички декодування інтонації "жіночого" і "чоловічого" іншомовного мовлення в ході аудіювання.

Вправи повинні відповідати сучасним вимогам, що сформульовані Н. К. Складенко [4: 3-7]. Згідно з вищезазначеними вимогами завдання мають бути культурологічно та професійно спрямованими. Кожна вправа розроблених підсистем-етапів (підготовчого, тренувального й закріплювального) спрямовані на подолання труднощів оволодіння семантикою інтонації ГМАМ у процесі аудіювання і на формування комунікативно-навчальної, гностичної, конструктивно-плануючої, організаційної, освітньої, виховної та розвиваючої функцій майбутнього перекладача. Ці вправи сприяють подоланню недоліків майбутнього перекладача в цій галузі. Тому, виконуючи вправи, студенти здобудуть знання про семантику інтонації гендерно-маркованого мовлення; аналізуватиме мовленнєву та немовленнєву поведінку носіїв мови; навчатиме комунікативної поведінки під час здійснення професійної діяльності (переклад інтерв'ю, діалогів, комюніке, переговорів тощо); складатиме графіки, схеми; заповнятиме таблиці щодо просодичного оформлення мовлення жінок і чоловіків; пояснюватиме матеріал з тематики, що вивчається; творчо підходити до виконання комунікативних вправ; використовувати здобуті знання в професійній діяльності; аналізуватиме власні спостереження та спостереження партнера (партнерів) стосовно особливостей інтонаційного оформлення "жіночого" й "чоловічого" англійського мовлення; виявляти та виправляти власні та чужі помилки.

Експериментальне навчання майбутніх перекладачів базується на теоретичному та практичному блоках. Теоретичний блок має бути спрямованим на усвідомлення студентами понять "гендерно-марковане мовлення", "інтонація "жіночого"/"чоловічого" мовлення", "інтонація гендерно-маркованого англійського мовлення", семантика інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" мовлення", "семантичне співвідношення інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" мовлення", "декодування семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення", уявленнє щодо лінгвістичних, психолінгвістичних та соціолінгвістичних особливостей офіційно-ділового, побутового й навчально-виробничого дискурсу та їх перекладу: гендерний аспект. Практичний блок передбачає формування, опрацювання і вдосконалення навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ у ході аудіювання та навичок перекладу досліджуваних аспектів.

Етапи розробленої експериментальної моделі навчання виступають невід'ємною частиною процесу вивчення студентами англійської мови (практичної

фонетики англійської мови, практики усного мовлення, теорфонетики, фоностилістики), теорії та практики перекладу і методики навчання теорії та практики перекладу. Починаючи з другого уроку, на кожному наступному уроці виконуються вправи попереднього уроку з метою повторення та вдосконалення навичок розпізнання на слух семантики ГММ.

4. З метою перевірки добутих знань студентів слід проводити поточний та рубіжний **контроль**. Поточний контроль здійснюється в усній формі (відповіді на запитання викладача та однокласника (однокласників), аналіз відповідей партнера (партнерів), реалізація особливостей інтонації гендерно-маркованого мовлення у формі міні текстів-реплік, усний переклад з англійської мови на рідну мову з урахуванням гендерних особливостей інтонаційного оформлення висловлювань комунікантів), або письмовій формі (складання графіків і таблиць, транскрибування діалогів, фонетична розмітка, тестування). Контроль проводиться викладачем, студентом-напарником або однокласниками (взаємоконтроль) та самостійно студентами з опорою на автентичний текст, що звучить (самоаналіз). Рубіжний контроль проводиться в кінці навчального семестру або академічного року у формі фронтального та індивідуального опитування.

Під час навчання студентів – майбутніх перекладачів доцільним є використовувати наступні методи: пояснювальний, аудіовізуальний, елементи свідомо-порівняльного, свідомо-практичного та тренувального (огляд і аналіз аудіозапису, робота в парах та групах, професійно-творчі завдання). Серед методичних прийомів щодо аналізу процесу навчання слід визначити коментування-аргументацію (викладачем та студентом), прогнозування комунікативної поведінки комунікантів, обговорення.

Студент, який пройшов курс з навчання декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, демонструє

знання:

- про особливості лінгвістичного оформлення професійного дискурсу;
- про особливості інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" англомовного діалогічного дискурсу, враховуючи доречність емоційного забарвлення "жіночих" та "чоловічих" висловлювань в професійному дискурсі;
- про семантику інтонації ГММ.

уміння:

- сприймати на слух дистинктивні особливості інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" мовлення відповідно до умов мовленнєвої комунікації;
- декодувати семантику варіативності інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" мовлення;
- здійснювати свою мовленнєву поведінку, опираючись на здобуті знання, та коректно перекладати "жіночі" та "чоловічі" повідомлення різноманітної категорії складності;
- реагувати на почуту інформацію іноземною мовою з урахуванням семантики інтонаційного оформлення повідомлення.

навички:

- аудіювання ГММ під час прослуховування аудіозапису носіїв мови;
- декодування інтонації ГММ в процесі аудіювання;
- перекладу автентичних діалогів з урахуванням семантики інтонації ГММ;
- використання гендерно-маркованих інтонаційних засобів в англійському мовленні (під час презентації, оповідання, опису, міркування, реплік діалогу, дискусії) на основі творчого підходу в залежності від соціального статусу та взаємовідносин комунікантів, їхнього емоційного стану, напряму дискурсу і ситуації взагалі.

Контроль оволодіння студентами навичками декодування інтонації ГММ здійснювався за чотирма аспектами: прагматичний, структурно-логічний, емоційно-модальний, комунікативно-практичний. Під час експериментального навчання-дослідження з метою досягнення більшої ефективності результатів цього навчання втілено функціонально-прагматичний та комунікативно-діяльнісний підходи. Показниками позитивного результату експериментального навчання-дослідження є:

- оволодіння студентами теоретичних знань про особливості інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" англійського мовлення обраного дискурсу (його дистинктивних особливостей) та семантики варіативності інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" англійського мовлення;
- сформованість навичок студентів – майбутніх перекладачів практично застосовувати набуті теоретичні знання засобами транскрибування, інтонування, фонетичної розмітки тексту, самокорегування вимови або коментаріїв партнера стосовно особливостей інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" англійського мовлення, озвучування;
- розвиток у студентів навичок перцептивного сприйняття і аналізу дистинктивних особливостей гендерно-маркованого англійського мовлення;
- розвиток потреби в студентів вдосконалення навичок усного перекладу з урахуванням семантики інтонаційного оформлення "жіночого" та "чоловічого" англійського мовлення.

Рівень підготовки студентів у галузі декодування інтонації гендерно-маркованого мовлення визначається відповідно до наступних **критеріїв**:

- розуміння змісту діалогів;
- визначення стилю спілкування;
- визначення соціального статусу комунікантів;
- декодування **інтонаційного оформлення** гендерно-маркованого англійського мовлення на рівні: 1) гучності; 2) акцентуації; 3) темпу; 4) мелодичного діапазону; 5) напрямку мелодичної кривої; 6) термінальних тонів;
- коректний вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку;
- уживання адекватних лексико-граматичних та фонетичних засобів у самостійних мовленнєвих актах.

5. Адаптацію експериментальної моделі навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ до умов кредитно-модульної (трансферної) системи організації навчального процесу передбачено для кожної з експериментальних груп під час навчання на другому курсі. Цикл навчання складається з трьох етапів: підготовчого, тренувального та закріплювального. Підготовчий етап відбувається протягом з середини вересня до кінця жовтня першого семестру другого курсу; тренувальний етап – протягом листопада та грудня першого семестру другого курсу; закріплювальний етап – протягом лютого, березня, квітня і травня другого семестру другого курсу.

Експериментальні заняття відбуваються на планових заняттях з англійської мови – одне аудиторне заняття (2 години) і 2 години самостійної підготовки на тиждень. Кількість годин, які відводяться на кожний модуль, поділяється на відпрацювання досліджуваних об'єктів на базі *одностатевих діалогів* (ОСД) і *двостатевих діалогів* (ДСД). Таким чином, на підготовчому етапі (перший модуль – 0,5 кредиту) на роботу з ОСД і ДСД припадає по 8 годин відповідно, загальна кількість складає 18 аудиторних годин; з них дві години – проведення передекспериментального зрізу (1 година – робота з ОСД і 1 година – робота з ДСД). 18 годин припадає на самостійну роботу студентів по експериментальній методиці.

На тренувальному етапі, який містить один модуль – другий модуль – також 0,5 кредиту, формуванню навичок декодування інтонації ГММ відводиться 18 годин роботи в аудиторії (9 годин – робота з ОСД і 9 годин – робота з ДСД) і стільки ж припадає на самостійну роботу студентів.

На закріплювальному етапі (третій модуль – один кредит) кількість аудиторних занять складає 36 годин (16 годин – робота з ОСД і 18 годин – робота з ДСД), дві години з яких займає проведення прикінцевого зрізу (1 година – робота з ОСД і 1 година – робота з ДСД); тривалість самостійної підготовки – 36 годин.

Загальна тривалість занять за запропонованою методикою в аудиторії складає 72 годин, 4 години з яких передбачено на вихідне та підсумкове тестування студентів (2 години – робота з ОСД і 2 години – робота з ДСД) – по 2 години на кожне, тобто 2 кредити. Стільки ж годин припадає на самостійну поза-аудиторну роботу студентів.

Під час розробки та реалізації методики особлива увага приділяється створенню моделі організації навчального процесу, яка відображає головну мету, завдання, принципи та змістову структуру навчання. Головними атрибутами розробленої моделі експериментального навчання є системність, послідовність, взаємопов'язаність та взаємозалежність її складових, цільову й професійну (з елементами творчості) спрямованість. Дотримання зазначених складових сприяє успішності експериментального навчання.

Теоретичне дослідження та практична розробка методики формування в майбутніх перекладачів умінь і навичок актуалізації гендерного аспекту в англомовному діалогічному дискурсі за умовами взаємодії лінгвістичних та паралінгвістичних засобів комунікації можна розглядати як перспективу подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Мартінова Р. Ю.* Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов / Р. Ю. Мартінова. – К.: Вища шк., 2005. – 454 с.
2. *Пометун О. І., Пироженко Л. В.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [науково-методичний посібник] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 192 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): проєкт / [колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – К.: Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001. – 245 с.
4. *Склярєнко Н. К.* Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Склярєнко // *Іноземні мови.* – 1999. – № 3. – С. 3–7.
5. *Тарнопольський О. Б.* Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: [навчальний посібник] / О. Б. Тарнопольський. – К.: Фірма "ІНКОС", 2006. – 248 с.

У статті розглядається експериментальна модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення; зазначені базові складові методики навчання майбутніх перекладачів щодо досліджуваних навичок, які спрямовані на підвищення рівня професійної підготовки фахівця.

Ключові слова: модель навчання, декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, жіноче мовлення, чоловіче мовлення.

А.В. Попова

**МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ ДЕКОДИРОВАНИЮ ИНТОНАЦИЙ ГЕНДЕРНО-МАРКИРОВАННОЙ АНГЛИЙСКОЙ РЕЧИ
РЕЗЮМЕ**

В статье рассматривается экспериментальная модель обучения будущих переводчиков декодированию интонации гендерно-маркированной английской речи; указаны базовые составляющие методики обучения будущих переводчиков исследуемым навыкам, направленные на повышение уровня профессиональной подготовки специалиста.

Ключевые слова: модель обучения, декодирование интонации гендерно-маркированной английской речи, женская речь, мужская речь.

О.У. Попова

**THE MODEL OF TEACHING FUTURE INTERPRETERS DECODING INTONATION OF GENDER-MARKED ENGLISH SPEECH
SUMMARY**

The article highlights an experimental model of training future interpreters for decoding intonation of gender-marked English speech; determines some basic constituents of the methods aimed at training specified skills providing improvement of interpreter's professional level.

Keywords: training model, decoding of gender-marked English speech intonation, female speech, male speech.
